

بررسی توان های محیطی و نقش آن در توسعه روستایی* مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان مهاباد

دکتر مسعود مهدوی

استاد گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

محمدامین محی الدینی

دانشجوی دکتری، جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات mmohyedдини@yahoo.com

چکیده:

در فرایند توسعه نواحی روستایی، شناخت و تحلیل وضع موجود روستاها و بررسی امکانات و تنگناهای آنها در زمینه های مختلف ضروری بوده و برنامه ریزان روستایی را در تعیین اهداف توسعه و مشخص کردن سیاستها، خط مشیها و راهکارهای دستیابی به آن یاری می رساند.

در این مقاله به بررسی و ارزیابی توانهای محیطی بخش مرکزی شهرستان مهاباد توجه شده و به همین منظور و در جهت دستیابی به پاسخ سؤال اصلی این تحقیق، عوامل محیطی مؤثر جهت رسیدن به توسعه روستایی، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته اند. این تحقیق در نظر دارد تا ضمن بیان ویژگیهای طبیعی محدوده مورد مطالعه و میزان برخورداری منطقه از این شرایط و ویژگیها، به تبیین جایگاه این عوامل و ویژگیهای آنها در فرایند توسعه روستایی بپردازد. با توجه به اینکه هدف اصلی این تحقیق تعیین میزان اثرات توانهای محیطی در توسعه روستایی بخش مرکزی شهرستان مهاباد است، تمام مطالعات و تلاشهای انجام گرفته در این محدوده، در جهت رسیدن به این هدف اصلی می باشد و نگارندگان در ابتدا وضعیت کلی منطقه را از نظر ویژگیهای محیطی مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و سپس با توجه به آنها در جهت تحقق هدف اصلی تحقیق گام برداشته است.

واژه های کلیدی: محیط، توانهای محیطی، توسعه، توسعه روستایی، شهرستان مهاباد، بخش مرکزی.

مقدمه

روستا یک واحد جغرافیایی است که در آن پدیده های اجتماعی و طبیعی به طور چشمگیری در هم آمیخته اند؛ این در هم آمیختگی از ویژگیهای مهم روستا و شاخص عمده ای برای تمیز شهر از روستاست. بنابر این جغرافیای روستایی ضمن شناخت هر یک از این پدیده ها، آثار متعامل آنها را که موجب شکل گیری معیشت و چگونگی محیط های طبیعی و انسانی می گردد، مورد بررسی و ارزیابی قرار داده، زمینه های لازم را برای اجرای برنامه های توسعه و جلوگیری از تخریب محیط طبیعی روستا فراهم می آورد. (مهدوی، ۱۳۷۶، ص ۴)

* این مقاله استخراج شده از پایان نامه کارشناسی ارشدی است که به راهنمایی دکتر مسعود مهدوی تهیه شده است.

سکونتگاه های روستایی بعنوان کوچکترین واحد جغرافیایی، تحت تأثیر عوامل مختلفی مانند عوامل طبیعی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و تاریخی در بستر جغرافیایی و در قالب روابط انسان و محیط شکل گرفته اند. با توجه به تنوع بستر جغرافیایی آنها، شکلهای متنوعی از روستاها به وجود آمده و تفاوت های موجود در آنها - با توجه به همگنی ها، برای توسعه روستایی قابل مطالعه و بررسی است. (مولایی هاشجین، ۱۳۸۲، ص ۴۸)

در این راستا ما باید ابتدا محیط روستا را از نظر شرایط محیط طبیعی شامل موقعیت جغرافیایی، زمین شناسی، توپوگرافی (ارتفاع و شیب)، اقلیم، منابع آب و خاک، پوشش گیاهی و زندگی جانوری ارزیابی کنیم و سپس در جهت استقرار فعالیت های اقتصادی در سطح روستاها با توجه به پتانسیل هایی که در هر یک از موارد بالا ذکر گردید، اقدامات لازم بعمل آید.

طرح تحقیق

بیان مسأله

در این بررسی تلاش می شود تا قابلیت ها و پتانسیل های طبیعی منطقه مورد مطالعه را مشخص نموده و نقشی را که این قابلیت ها در توسعه روستایی محدود مورد نظر ایفا می نمایند تعیین نماید. همچنین در این مقاله مورد بررسی قرار خواهد گرفت که آیا تأسیسات و تجهیزات کشاورزی، صنعتی و خدماتی، با شرایط محیط طبیعی سازگاری دارند یا نه و در نهایت اقدامات انجام گرفته در جهت حفظ محیط زیست روستاها و طرح ها و برنامه هایی که در جهت استفاده بهینه از منابع طبیعی محدود، به مورد اجرا گذاشته شده است تا چه حد در راستای توسعه روستایی می باشد.

اهمیت تحقیق و اهداف آن

مهمترین مسأله ای که امروزه اغلب مردم جهان با آن روبرو هستند، کاهش ویژگیهای زیست محیطی و افزایش آلودگی آن است. بخشهای سه گانه قلمرو غیر زنده کره زمین (اتمسفر، هیدروسفر، لیتوسفر) در محل تلاقی یکدیگر، در اثر این آلودگیها ناسالم گشته اند و ارزش حیاتی مجموعه آنها از بین رفته است، مجموعه ای که محیط طبیعی را می سازد و پایه و زیربنای بیوسنوز یا مجموعه زیستی را تشکیل می دهد. (رجایی، ۱۳۸۲، ص ۱)

ما در بحث برنامه ریزی روستایی به توانها و محدودیتهای محیطی بسیار توجه می کنیم تا بتوانیم با تقویت این توانها از یک طرف و رفع محدودیتهای از طرف دیگر نسبت به برنامه ریزی بهینه روستا اقدام کنیم. به همین خاطر شناخت محیط طبیعی روستا جزو اولین و ضروری ترین مباحث در برنامه ریزی توسعه روستایی است و این مقاله در این راستا به رشته تحریر درآمده است.

در رابطه با اهداف مقاله می توان به موارد زیر اشاره نمود:

الف - تعیین میزان پتانسیلهای طبیعی محدود به منظور توسعه روستایی.

ب- تعیین میزان اثرات این توانهای محیطی در توسعه روستایی.

ج- ارائه پیشنهادات بر اساس یافته های پژوهشی در جهت کاربرد آن در پژوهشهای بعدی.

د- تعیین میزان نقش عوامل محیطی و تعیین میزان اثرات این عوامل بر رشد و یا رکود کشاورزی محدود.

ه- ایجاد رفاه برای ساکنان روستاها و حفظ محیط زیست و زیباییهای آن یا بهره مندی مطلوب از توانهای محیطی.

روش تحقیق

با توجه به موضوع تحقیق اطلاعات مورد نیاز از طریق کار کتابخانه ای و اداری، بررسی اسناد و مدارک آرشیوی و مطالعات میدانی (مشاهده مستقیم، مصاحبه) با تکمیل پرسشنامه مرتبط با موضوع تحقیق، در محدوده مورد مطالعه، به دست آمده است. برای شناخت و تبیین توانمندیهای محیطی روستاهای منطقه مورد مطالعه و تأثیرات این توانمندیها در توسعه نواحی روستایی این منطقه، علاوه بر استفاده از نظریه های ارائه شده در زمینه موضوع تحقیق، از روش تحلیلی در جهت تجزیه و تحلیل داده ها بهره گرفته شده است. در این زمینه از نرم افزارهای Excel و spss استفاده به عمل آمده است.

مشخصات ناحیه مورد مطالعه

شهرستان مهاباد در جنوب استان آذربایجان غربی واقع است. این شهرستان بین ۴۵ درجه و ۴۳ دقیقه طول شرقی و ۳۶ درجه و ۵۸ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۳۲ دقیقه عرض شمالی واقع شده است. مساحت شهرستان مهاباد ۲۵۹۲ کیلومتر مربع است که ۶/۹ از کل مساحت استان آذربایجان غربی را شامل می شود. این شهرستان دارای ۲ بخش است که عبارتند از بخش مرکزی و بخش خلیفان.

بخش مرکزی مهاباد که محدوده مورد مطالعه ما است در قسمت شمالی این شهرستان واقع است. این بخش شامل سه دهستان است که عبارتند از دهستان آختاچی غربی، مکریان شرقی و مکریان غربی (جدول شماره ۱). این بخش مجموعاً دارای ۱۰۲ روستای دارای سکنه می باشد که ۳۶ روستا در دهستان آختاچی غربی، ۲۱ روستا در دهستان مکریان شرقی و ۴۵ روستا نیز در دهستان مکریان غربی واقع شده اند. (شکل شماره ۱ و ۲)

توانهای بخش مرکزی شهرستان مهاباد از دیدگاه اقتصادی

توانهای منطقه از نظر کشاورزی:

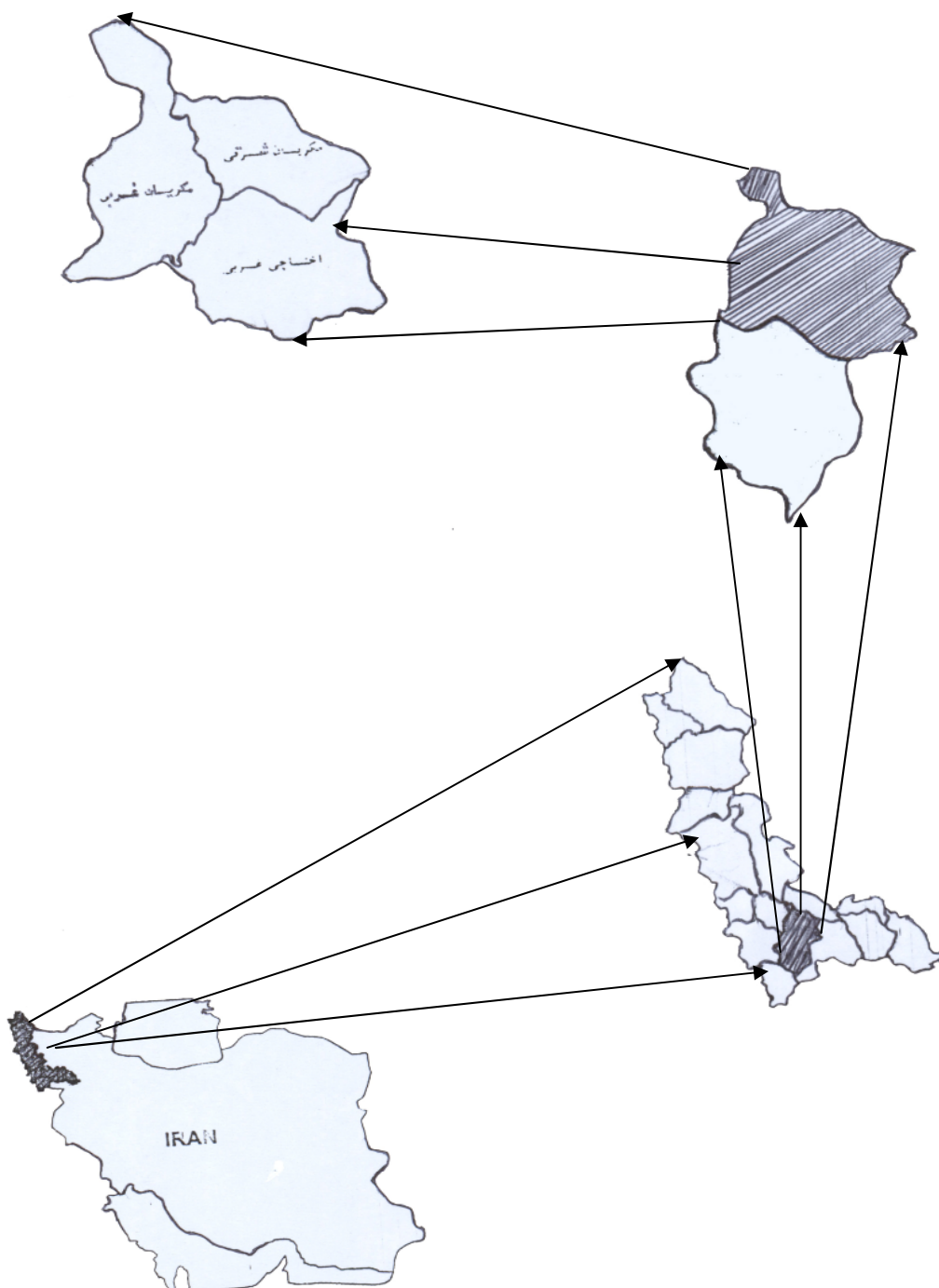
بر اساس بررسیهای انجام شده، قابلیت‌های چندی به شرح زیر شناسایی و تأیید گردیده است:

- وجود آب رودخانه مهاباد که از دریاچه پشت سد مهاباد از طریق کیلومترها کانال و زهکشی، اکثر زمینهای زراعی روستاهای بخش مرکزی مهاباد را آبیاری می نماید.
- وجود میانگین ۳۹۸ میلیمتر بارندگی در طول سال که اکثر زمینهای دیم منطقه به آن وابسته است. (جدول شماره ۲) و (شکل شماره ۳ و ۴ و ۵ و ۶)
- خاکهای آبرفتی بسیار حاصلخیز موجود در بخشهای مختلف اراضی کشاورزی، امکان کشت انواع محصولات زراعی را برای کشاورزان فراهم می آورد.
- این منطقه از نظر وجود آبهای زیرزمینی بسیار غنی می باشد و بالا بودن سطح آبهای زیرزمینی این امکان را برای کشاورزان منطقه فراهم نموده است که برای آبیاری قسمتهایی از اراضی که فاقد کانالهای آبیاری می باشند مورد استفاده قرار دهند. (جدول شماره ۳) و (شکل شماره ۷)

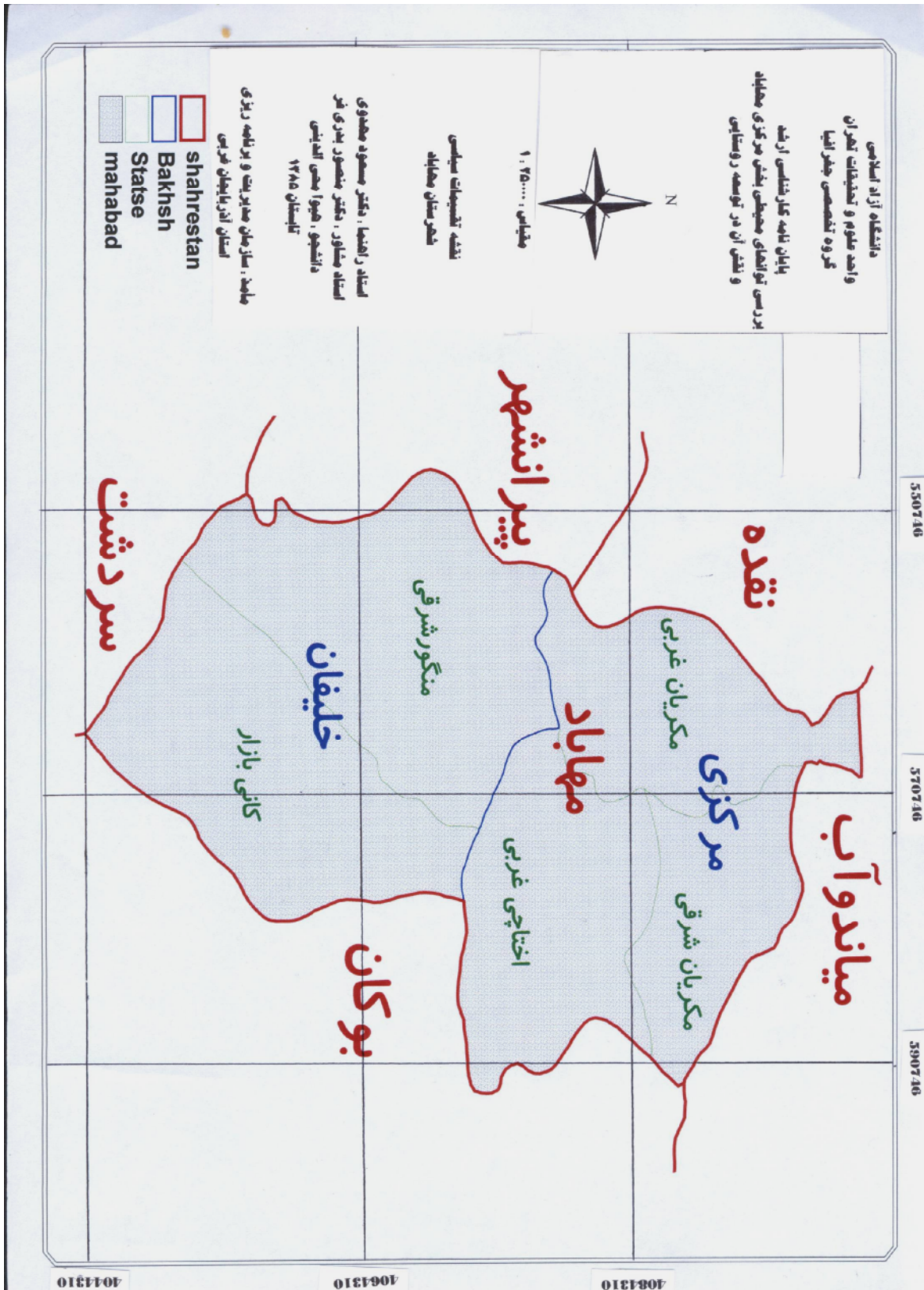
- شیب کم و سطح هموار اکثر زمینهای زراعی بخش مرکزی مهاباد، امکان کشت وسیع و مکانیزه را برای کشاورزان منطقه فراهم نموده است.

- نزدیکی روستاهای بخش مرکزی شهرستان مهاباد به این شهر و وجود راههای آسفالت بین روستاهای این منطقه، امکان بازاریابی و فروش محصولات کشاورزی را فراهم می آورد، در نتیجه این مسئله کمک زیادی به حل مشکلات مربوط به مهاجرت های بی رویه روستائیان به شهر نموده است به طوریکه میزان مهاجرت از روستاهای این منطقه به نسبت مناطق دیگر در سطح بسیار پایینی قرار دارد.

شکل شماره ۱- موقعیت بخش مرکزی شهرستان مهاباد در تقسیمات کشوری

شکل شماره ۲- تقسیمات سیاسی شهرستان مهاباد

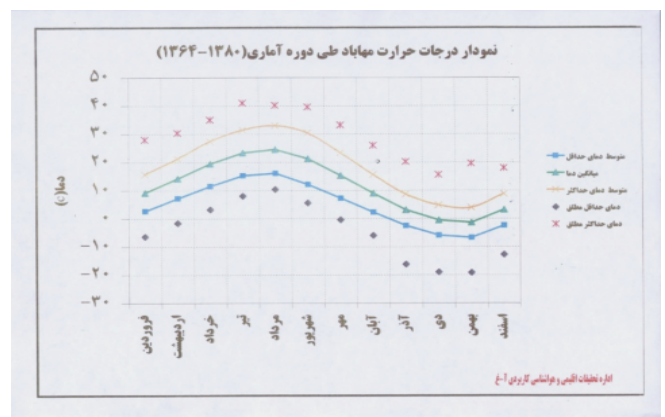
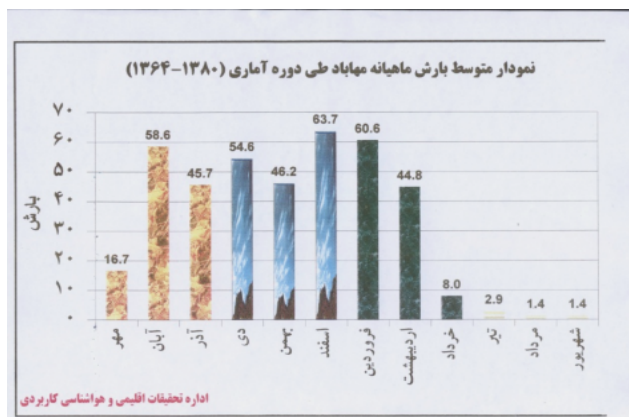
جدول شماره ۱ - موقعیت سیاسی - اداری بخش مرکزی شهرستان مهاباد در تقسیمات کشوری

نام مرکز	تعداد روستاها			مساحت (کیلومتر مربع)	نام
	خالی از سکنه	دارای سکنه	جمع		
مهاباد	۰	۸۰	۸۰	۱۲۸۹/۵۳۹	بخش مرکزی
قره بلاغ	۰	۳۶	۳۶	۴۸۵/۲۱۰	دهستان آختاچی غربی
گوک تپه	۰	۱۸	۱۸	۳۱۶/۲۷۶	دهستان مکریان شرقی
دریاس	۰	۲۶	۲۶	۴۸۸/۰۵۴	دهستان مکریان غربی

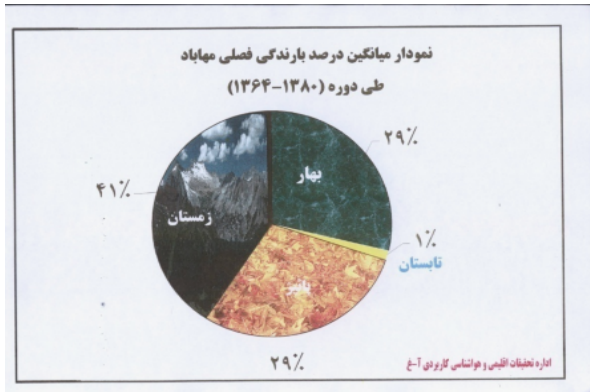
جدول شماره ۲ - ویژگیهای اقلیمی بخش مرکزی شهرستان مهاباد در سال آماری ۱۳۸۴

مجموع ساعات آفتابی	تعداد روزهای یخبندان	سرعت باد	بارندگی			رطوبت نسبی (درصد)				درجه حرارت (سانتیگراد)				ماههای سال	
			تعداد روزهای بارانی	حداکثر ۲۴ ساعته	مجموع ماهیانه (mm)	میانگین		مطلق		میانگین		مطلق			
						بدا	نقطة	بدا	نقطة	بدا	نقطة	بدا	نقطة		
						بدا	نقطة	بدا	نقطة	بدا	نقطة	بدا	نقطة		
۲۳۱/۲	۵	۲۰	۱۲	۴۶/۴	۵۹/۱	۷۳	۳۰	۹۴	۱۴	۱۶/۱	۴/۸	۲۴/۴	-۵	فروردین	آوریل
۲۷۲/۶	۰	۱۲	۹	۱۷/۹	۵۲/۶	۸۱	۳۴	۹۵	۱۶	۲۱/۹	۹/۴	۲۹/۴	۴/۶	اردیبهشت	می
۳۶۹/۲	۰	۱۳	۳	۲/۸	۳/۵	۶۴	۱۸	۸۱	۷	۲۸/۷	۱۲/۶	۳۴/۶	۸	خرداد	ژوئن
۳۸۲/۱	۰	۸	۰	۰	۰	۵۲	۲۲	۷۳	۵	۳۲/۷	۱۷/۲	۳۸/۸	۱۲/۴	تیر	ژوئیه
۳۵۲/۵	۰	۹	۳	۱/۴	۳/۳	۵۴	۲۰	۸۳	۵	۳۴/۶	۱۸/۷	۳۸/۶	۱۶/۲	مرداد	اوت
۳۳۱/۲	۰	۹	۰	۰	۰	۵۶	۲۰	۷۷	۷	۳۰/۶	۱۴/۸	۳۶/۶	۱۱	شهریور	سپتامبر
۲۶۷/۹	۱	۱۵	۶	۵/۹	۱۷/۵	۶۵	۲۲	۹۰	۹	۲۴/۷	۱۰/۳	۳۱/۴	-۰/۴	مهر	اکتبر
۱۹۴/۸	۶	۱۰	۸	۱۰/۱	۲۰/۴	۷۶	۳۶	۹۴	۶	۱۴/۷	۳/۴	۲۳/۶	-۱/۴	آبان	نوامبر
۱۹۵/۷	۱۳	۱۱	۳	۱۱/۲	۱۵/۷	۸۲	۳۸	۹۷	۲۱	۱۳/۸	۱/۶	۲۱/۸	-۴/۴	آذر	دسامبر
۱۲۰/۳	۲۳	۱۲	۱۴	۱۴	۴۹	۹۰	۵۶	۱۰۰	۲۶	۳/۲	-۳/۳	۱۱/۲	-۱۳/۸	دی	ژانویه
۱۶۴/۸	۱۷	۱۵	۱۶	۶۳/۹	۱۱۹/۵	۸۸	۵۱	۹۷	۲۸	۶/۶	-۱/۲	۱۱/۲	-۹	بهمن	فوریه
۲۱۹/۹	۱۴	۱۷	۵	۲۰/۴	۳۳/۲	۷۸	۳۱	۹۳	۱۴	۱۳/۶	۱/۳	۱۹/۶	-۶	اسفند	مارس

مأخذ: اداره کل هواشناسی استان آذربایجان غربی، ۱۳۸۵

شکل شماره ۳- نمودار درجه حرارت منطقه طی دوره آماری (۱۳۶۴ - ۸۰) شکل شماره ۴- نمودار متوسط بارش ماهیانه منطقه طی دوره آماری (۸۰- ۱۳۶۴)

شکل شماره ۶- نمودار میانگین درصد بارندگی فصلی منطقه طی دوره آماری (۸۰-۱۳۶۴)

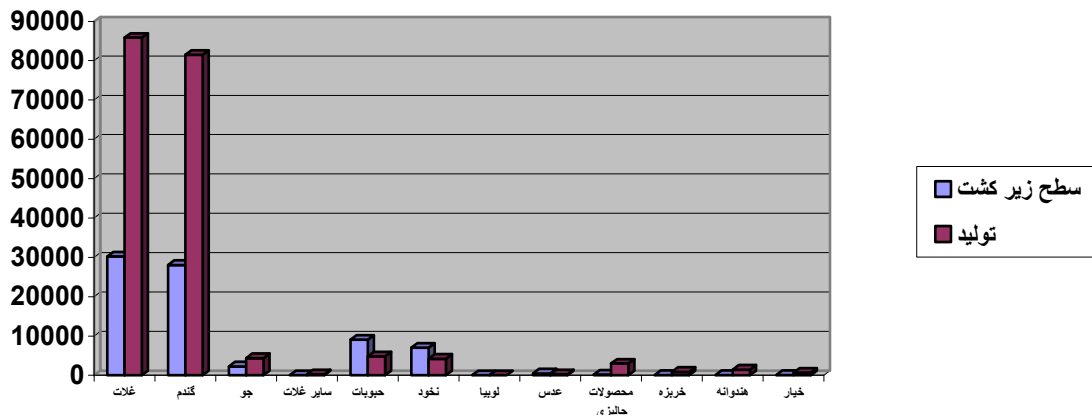
شکل شماره ۵- نمودار منحنی آمپرومتریک منطقه مورد مطالعه طی دوره آماری (۸۰-۱۳۶۴)

جدول شماره ۳- سطح زیر کشت و تولید محصولات کشاورزی بخش مرکزی مهاباد طی سالهای (۸۲-۸۴)

سال ۱۳۸۴		سال ۱۳۸۳		سال ۱۳۸۲		نوع محصول
تولید	سطح زیر کشت	تولید	سطح زیر کشت	تولید	سطح زیر کشت	
۸۵۸۴۸	۳۰۲۰۰	۷۸۵۵۱	۳۹۳۵۲/۵	۶۰۱۴۹	۳۴۱۰۹	غلات
۸۱۵۰۰	۲۸۰۰۰	۷۵۰۰۰	۳۷۷۳۴	۵۶۲۵۰	۳۲۳۱۳	گندم
۴۳۴۸	۲۲۰۰	۳۳۴۷	۱۵۹۳	۳۶۹۰	۱۷۶۰	جو
۲۰۶	۲۵	۲۰۴	۲۵/۵	۲۰۹	۳۶	سایر غلات
۴۷۵۰	۹۰۰۰	۳۵۸۰/۱	۶۶۹۳	۲۶۹۷/۷	۶۰۳۴	حبوبات
۴۲۰۰	۷۰۰۰	۳۴۴۵/۵	۶۳۷۰	۲۶۲۰/۷	۵۸۰۵	نخود
۷/۸	۶	۶/۶	۳	۶	۴	لوبیا
۲۳۵	۳۸۰	۱۲۸	۳۲۰	۷۱	۲۲۵	عدس
۲۹۴۵	۱۴۸	۳۲۰۴	۱۶۰	۲۸۵۳	۱۴۴	محصولات جالبیزی
۸۵۰	۳۲	۸۵۵	۳۸	۸۲۱	۴۲	خریزه
۱۴۲۰	۴۹	۱۴۰۴	۵۲	۱۳۵۲	۴۸	هندوانه
۶۲۵	۶۲	۵۴۵	۷۰	۶۸۰	۵۴	خیار

مأخذ: فرمانداری شهرستان مهاباد، بخشداري بخش مرکزی، ۱۳۸۵

شکل شماره ۷- نمودار سطح زیر کشت و میزان تولید کشاورزی در بخش مرکزی شهرستان مهاباد در سال ۱۳۸۴

مأخذ: جهاد کشاورزی شهرستان مهاباد ۱۳۸۵

توانهای منطقه از دیدگاه زیست محیطی

- اهم قابلیت‌ها و پتانسیل‌های به وجود آمده و یا طبیعی در بخش محیط زیست طبیعی بخش مرکزی مهاباد که ضمن داشتن ارزشهای محیطی می‌توانند در توسعه نقش داشته باشند عبارتند از: (جدول شماره ۴)
- اثر طبیعی ملی غار سهولان
 - دریاچه سد مخزنی مهاباد
 - سد انحرافی یوسف کند
 - سد در حال ساخت سنجاچ در شمال شرقی مهاباد
 - رودخانه مهاباد (ورود به دریاچه ارومیه و تالاب‌های کانی برازان و گروس)
 - تالاب بین المللی قویی باباعلی
 - تالاب کانی برازان (پیشنهاد به شورای عالی محیط زیست برای ارتقاء سطح حفاظتی)
 - تالاب گروس، داشخانه، تالاب قره قشلاق و تالاب چنگیزعلی.
 - زیستگاه پستاندارانی چون کل و بز - خرس قهوه ای - گراز - گرگ - روباه - شغال - گورکن و ... می‌باشد.

- پرندگانی همچون کبک - کبک چیل - انواع بازشکاری و ...
- غار آبی سهولان مسیر جاده مهاباد - بوکان
- غار دریاس مسیر جاده مهاباد - ارومیه
- غار برده گوران کانی شیخان
- غار مام قوچاق در روستای آغبلاغ

جدول شماره ۴- آثار و جاذبه های تاریخی ثبت شده بخش مرکزی شهرستان مهاباد

ردیف	نام	محل قرارگیری	دوره مربوطه	شماره ثبت
۱	شهر ویران	خرابه های اندرکش	ماد	۹
۲	شهر قدیمی مهاباد	خرابه های اندرکش	ماد	۱۰
۳	تپه بیات	جاده ارومیه- مهاباد	ماقبل تاریخ	۴۵۷
۴	تپه سه گردان	شمال مهاباد	۴۰۰۰ ق. م	۶۰۴
۵	تپه گردقچی آباد	شمال مهاباد	۴۵۰۰ - ۵۰۰۰ ق. م	۶۰۵
۶	تپه کیک آباد	شمال مهاباد	۳۵۰۰ ق. م	۶۰۶
۷	تپه باستانی داره توان	شرق مهاباد	هزاره اول ق. م	۶۰۷
۸	تپه گرد دریاس	غرب مهاباد	۴۰۰۰ - ۵۰۰۰ ق. م	۶۰۸
۹	مجموعه برده کنته	۸ کیلومتری مهاباد	هزاره اول ق. م	۱۶۸۴
۱۰	دخمه سنگی فقره قا	۱۵ کیلومتری مهاباد	ماد	۲۸۸

مأخذ: اداره میراث فرهنگی شهرستان مهاباد، ۱۳۸۵

جدول شماره ۵- جاذبه های طبیعی بخش مرکزی شهرستان مهاباد

ردیف	نام جاذبه طبیعی	نام محلی	موقعیت جغرافیایی
۱	غار آبی - تاریخی سهولان	کونه کوتر	کیلومتر ۴۳ محور مهاباد - بوکان
۲	حاشیه های دریاچه سد انحرافی	-	کیلومتر ۵ محور مهاباد - ارومیه
۳	سه چشمه	کانی شیخان	کیلومتر ۳ شمال غربی مهاباد
۴	تالاب بین المللی قوپی باباعلی	تالای قوپی بابالی	کیلومتر ۱۷ محور مهاباد - میاندوآب
۵	تالاب کانی برازان	تالای کانی برازان	کیلومتر ۱۵ شمال مهاباد

مأخذ: اداره میراث فرهنگی شهرستان مهاباد، ۱۳۸۵

مشکلات و تنگناهای بخش مرکزی مهاباد از دیدگاه توسعه روستایی:

- بر اساس بررسیهای انجام شده، مشکلات اساسی زیر قابل ذکر می باشند:
- الگوی کشت منطقه در گذشته به صورت ۲۰٪ باغ بوده است که امروزه به طور چشمگیری کاهش یافته است.
 - عدم مدیریت صحیح توزیع آب، زیرا که توزیع آب در اختیار وزارت جهاد کشاورزی قرار ندارد و این مسئله مشکلات عدیده ای را در بخش کشاورزی منطقه به وجود آورده است.
 - عدم وجود صنایع تبدیلی کافی در منطقه.
 - عدم تضمین خرید و نوسان قیمتها در بسیاری از محصولات کشاورزی.
 - سرمایه گذاری در بخش کشاورزی نسبت به سایر بخشها بازده کمتری دارد و بازگشت سرمایه سریع نیست و میزان ریسک در سرمایه گذاری نیز بالاست.
 - پایین بودن تسهیلات بانکی در بخش کشاورزی.
 - تخریب منابع طبیعی منطقه، به دلیل زیر کشت بردن مراتع و نیز چرای بی رویه دامها در مراتع.
 - پایین بودن کیفیت ماشین آلات و ادوات کشاورزی موجود در سطح منطقه.
 - عدم آگاهی کشاورزان از متدهای نوین کشت و زرع و در نتیجه آن کاهش سطح تولید.
 - به دلیل عدم وجود امکانات و تجهیزات پیشرفته در جهت مهار آب رودخانه مهاباد، مقدار زیادی از آب آن بدون استفاده مفید، به باتلاقها و شوره زارهای اطراف دریاچه ارومیه می ریزد.
 - توجه زیاد به توسعه شهرنشینی و عدم سرمایه گذاریهای دولتی در بخش روستایی و نیز عدم همکاری ادارات و ارگانهای ذیربط به دلیل وجود قوانین دست و پاگیر اداری.
 - وجود امکان تجارت مرزی و درآمدهای ناشی از آن، توجه بخش زیادی از سرمایه های بخش خصوصی را به خود جلب نموده، در نتیجه بخش مهم و حیاتی اقتصاد منطقه که همانا کشاورزی می باشد، تاحدود زیادی به فراموشی سپرده شده است.

ارائه پیشنهادات و راهکارها:

- ایجاد تفرجگاههایی در اطراف جاذبه های طبیعی و تاریخی منطقه از قبیل غار آبی سهولان و دخمه سنگی فقره قا و ...
- افزایش سرمایه گذاری در راستای گسترش صنایع تبدیلی در منطقه که در این صورت هم عده زیادی از

جوانان جویای کار را در خود جای می دهد و هم باعث رشد اقتصادی - اجتماعی منطقه می گردد.

به منظور توسعه صنعتی، اولویت استقرار صنایع به شرح زیر پیشنهاد می گردد :

- سورتینگ با بسته بندی میوه و سردخانه .
- عمل آوری و بسته بندی گیاهان دارویی .
- بسته بندی حبوبات و غلات .
- کنسرو حبوبات و سبزیجات .
- تولید مواد غذایی آزیان .
- گرانت بری با تولید بالا .

جمع بندی و نتیجه گیری

آب، خاک و اقلیم مناسب، فاکتورهای تعیین کننده در امر توسعه کشاورزی هستند. با توجه به اینکه در منطقه بخش مرکزی مهاباد، هر سه مورد بالا در حد نسبتاً خوب موجود می باشد، این فاکتورها منطقه را به یک دشت حاصلخیز با توان محیطی بالا تبدیل نموده است، بطوریکه انواع محصولات کشاورزی نظیر گندم، جو، غلات، چغندر قند، محصولات جالیزی، نباتات صنعتی و ... در آن به عمل می آید. (جدول شماره ۶)

با توجه به مطالب ذکر شده، نتیجه می گیریم که بخش مرکزی شهرستان مهاباد یک منطقه کاملاً مستعد از نقطه نظر اقتصادی بوده و با استفاده بهینه از منابع و پتانسیلهای موجود و بکارگیری توانهای بالقوه محیط طبیعی آن و تبدیل این توانها به بالفعل، این منطقه در آینده ای نه چندان دور می تواند به یک قطب مهم اقتصادی در سطح کشور تبدیل شود.

جدول شماره ۶- کاربریهای عمده زمین موجود و پیشنهادی مهاباد بر حسب مقاطع مختلف (مساحت به هکتار)

ردیف	نوع کاربری	موجود (سال ۱۳۷۳)		پیشنهادی (سال ۱۳۹۳)			
		درصد	مساحت	درصد	مساحت	درصد	مساحت
		۱۸۰۰۸۵		۲۱۵۹۵۹ نفر		۲۵۹۷۱۴ نفر	
		درصد	مساحت	درصد	مساحت	درصد	مساحت
۱	سکونت (شهر و روستا)	۰/۶۸	۱۸۰۰	۰/۸۱	۲۱۵۰	۰/۹۸	۳۴۰۰
۲	صنعتی (محوطه ها)	۰/۰۶	۱۵۰	۰/۰۶	۱۷۰	۰/۰۸	۳۰۰
۳	کشاورزی آبی	۸ / ۷۶	۲۳۱۱۰	۹/۸۶	۲۶۰۰۰	۱۱/۷۰	۳۶۰۰۰
۴	کشاورزی دیم	۲۲/۷۰	۵۹۸۹۰	۲۰/۷۹	۵۴۸۳۹	۱۷/۹۳	۴۷۰۰۰
۵	مرتع	۱۰/۳۵	۲۷۳۰۰	۱۱/۳۷	۳۰۰۰۰	۱۲/۵۶	۳۷۰۰۰
۶	اراضی شور یا مرطوب و تالابها	۱/۸۲	۴۸۰۰	۱/۸۳	۴۸۰۰	۱/۸۲	۴۸۰۰
۷	کوهستانی (پرشیب)	۵۴/۰۶	۱۴۲۶۳۹	۵۳/۷۰	۱۴۱۶۸۰	۵۳/۳۲	۱۳۰۸۸۴
۸	محوطه نظامی	۰/۰۸	۲۲۰	۰/۰۸	۲۲۰	۰/۰۸	۲۵۰
۹	محوطه های تاریخی	۰/۰۲	۵۰	۰/۰۲	۵۰	۰/۰۲	۵۰
۱۰	محوطه های معادن	۰/۰۲	۵۰	۰/۰۲	۵۰	۰/۰۲	۵۰
۱۱	دریاچه سد و حریم آن	۰/۶۰	۱۵۸۰	۰/۶۰	۱۵۸۰	۰/۶۰	۱۵۸۰
۱۲	رودخانه ها و حریم آن	۰/۴۴	۱۱۵۸	۰/۴۴	۱۱۵۸	۰/۴۴	۱۱۵۸
۱۳	سطح جاده ها و حریم آن	۰/۴۱	۱۰۷۵	۰/۴۳	۱۱۲۵	۰/۴۵	۱۳۵۰
	سطح کل شهرستان	۱۰۰	۲۶۳۸۲۲	۱۰۰	۲۶۳۸۲۲	۱۰۰	۲۶۳۸۲۲

مأخذ: سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان آذربایجان غربی، ۱۳۸۵

منابع

- ۱- آسایش، حسین، (۱۳۷۱): توسعه انسانی و چشم انداز آن در کشورهای اسلامی، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، سال هفتم، شماره مسلسل ۲۴ .
- ۲- آسایش، حسین، (۱۳۸۳): چند درس از مکتب روستاشناسی، ماهنامه جهاد، شماره ۲۶۲
- ۳- آسایش، حسین، (۱۳۸۲): کارگاه برنامه ریزی روستایی، تهران، انتشارات پیام نور، چاپ چهارم
- ۴- آسایش، حسین، (۱۳۷۶): برنامه ریزی روستایی در ایران، تهران، انتشارات پیام نور.
- ۵- آسایش، حسین، (۱۳۷۹): اقتصاد روستایی، تهران، انتشارات پیام نور، چاپ سوم .
- ۶- آسایش، حسین و مشیری، سید رحیم، (۱۳۸۱): روش شناسی و تکنیکهای تحقیق علمی در علوم انسانی با تأکید بر جغرافیا، نشر قومس .
- ۷- ازکیا، مصطفی، (۱۳۷۰): جامعه شناسی توسعه و توسعه نیافتگی روستایی ایران، انتشارات اطلاعات، چاپ سوم .
- ۸- ازکیا، مصطفی، (۱۳۷۴): مقدمه ای بر جامعه شناسی توسعه روستایی، انتشارات اطلاعات ، چاپ سوم .
- ۹- ازکیا، مصطفی و غفاری، غلامرضا، (۱۳۷۸): جامعه شناسی توسعه، انتشارات مؤسسه نشر کلمه.
- ۱۰- استعلاجی، علیرضا، (۱۳۸۴): رهیافت مشارکت استراتژی نوین در مدیریت و سازماندهی توسعه پایدار روستایی، مجله پویش، شماره نهم .
- ۱۱- بهروز، فاطمه، (۱۳۷۸): فلسفه روش شناسی تحقیق علمی در جغرافیا، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۱۲- رجایی، عبدالحمید، (۱۳۸۲): کاربرد جغرافیای طبیعی در برنامه ریزی شهری و روستایی، انتشارات سمت .
- ۱۳- رضانی، بهمن، (۱۳۷۷): طرحهای توسعه روستایی، مجله سپهر، دوره هفتم ، شماره ۲۸ .
- ۱۴- زلالی، نعیمه و موسوی، سیدسعادت، (۱۳۸۴): رویکرد دوباره به توسعه پایدار کشاورزی با حفاظت و بکارگیری دانش بومی، ماهنامه جهاد، سال ۲۵، شماره ۲۶۸ .
- ۱۵- زیاری، کرامت الله، (۱۳۸۳): مکتبها، نظریه ها و مدل‌های برنامه و برنامه ریزی منطقه ای، انتشارات دانشگاه یزد .
- ۱۶- سازمان جغرافیایی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، (۱۳۸۵): عکسهای هوایی .
- ۱۷- سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، تهران، (۱۳۸۵).
- ۱۸- فرمانداری شهرستان مهاباد، بخشداری بخش مرکزی، (۱۳۸۵).
- ۱۹- مرکز آمار ایران، کتابخانه مرکزی، (۱۳۸۵).
- ۲۰- محی الدینی، هیوا، (۱۳۸۵): بررسی توانهای محیطی و نقش آن در توسعه روستایی (بخش مرکزی شهرستان مهاباد)، پایان نامه کارشناسی ارشد.
- ۲۱- مشیری، سید رحیم و مهدوی، مسعود و آمار، تیمور، (۱۳۸۳): ضرورت تحول در کارکرد اقتصادی نواحی روستایی، مجله پژوهشهای جغرافیایی، شماره ۵۰ .

- ۲۲- مولائی هاشجین، نصرالله، (۱۳۸۲) : الگوی بهینه یرای برنامه ریزی توسعه خدمات روستایی در ایران (مطالعه موردی جنوب استان اردبیل، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۷۰).
- ۲۳- مهدوی، مسعود، (۱۳۶۹): مفهوم برنامه ریزی روستایی و اهداف آن، مجله پژوهشهای جغرافیایی، مؤسسه دانشگاه تهران، شماره ۲۶ .
- ۲۴- مهدوی، مسعود، (۱۳۷۶): جغرافیای روستایی ایران ، انتشارات پیام نور ، چاپ دوم .
- ۲۵- مهدوی، مسعود، (۱۳۸۳): جزوه درسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
- ۲۶- مهندسین مشاور DHV از هلند، (۱۳۷۱): رهنمودهایی برای برنامه ریزی مراکز روستایی، سلسله انتشارات روستا و توسعه، شماره ۱۰ .

- 27- Iran 's Fourth Development plan, (1968- 1972): (Plan Organization. Tehran. 1968) PP. 83 – 85 .
- 28- P. Uathavikul, (1972): "Integrated Social and Economic Development Planning: National and Sub-national Problems and Policy" in International Social Development Review. No. 4. (United Nations. New York) P. 80 .
- 29- Rolling. N. P . Engel, (1992): The Development Of Concept Of Agricultural Knowledge Information Systems (AKIS). Implications For Extension.
- 30- Shaban. A. Bhole. L. M. (2000): Regional Disparties in Rural Development in India. Journal Of Rural Development. Vol. 19 (1). PP. 103 – 117 .
- 31- www.mahabad-city.info/-30k.
- 32- www.mahabad-ag.ir.
- 33- www.database.irandoc.ac.ir.

